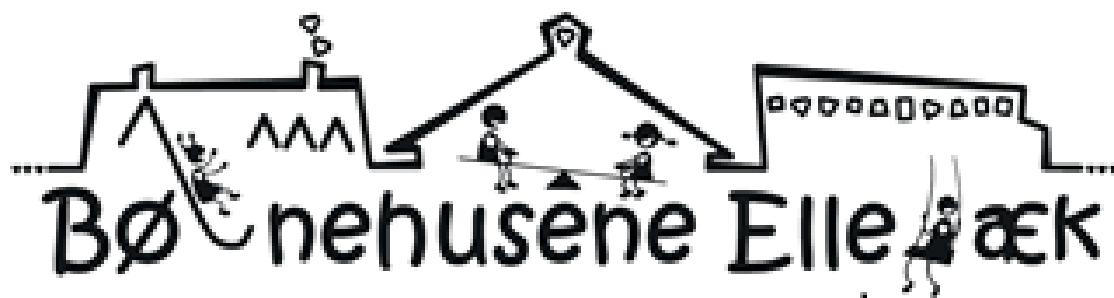

Den styrkede pædagogiske læreplan

Wagnerhus, Måbjerghus og Ellehøj vuggestue og børnehave

INDHOLDSFORTEGNELSE

Børnehusene Ellebæk – den styrkede pædagogiske læreplan	2
Hvem er Børnehusene Ellebæk	3
DEN PÆDAGOGISKE LÆREPLAN	3
Børnesyn, dannelse og børneperspektiv, børns leg, det brede læringssyn og børnefællesskaber	3
Pædagogisk læringsmiljø	8
Samarbejde med forældre om børns læring	9
Børn i udsatte positioner	10
Sammenhæng til børnehaveklassen	11
Inddragelse af lokalsamfundet (og evt. forældrebestyrelsen)	12
Det fysiske, psykiske og æstetiske børnemiljø	13
Evaluerende pædagogisk praksis	14
DE SEKS LÆREPLANSTEMAER	16
Alsidig personlig udvikling	16
Social udvikling	18
Kommunikation og sprog	20
Krop, sanser og bevægelse	22
Natur udeliv og science	24
Kultur, æstetik og fællesskab	25

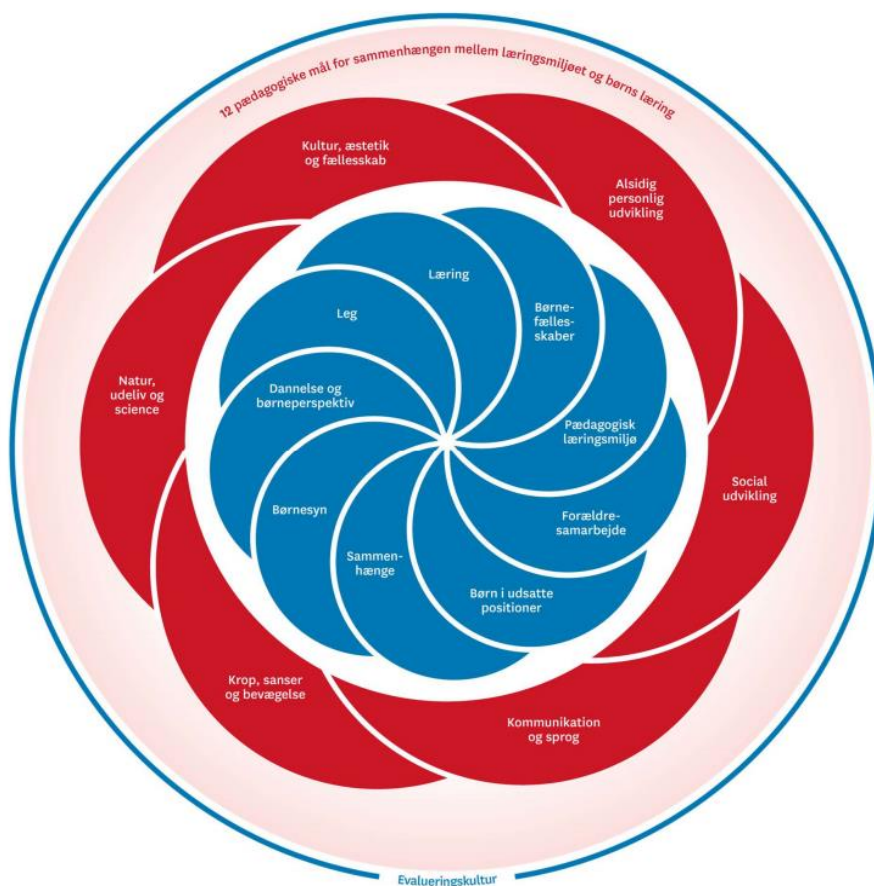
Børnehusene Ellebæk – den styrkede pædagogiske læreplan

Den pædagogiske læreplan udarbejdes med udgangspunkt i det fælles pædagogiske grundlag samt de seks læreplanstemaer og tilhørende pædagogiske mål for sammenhængen mellem det pædagogiske læringsmiljø og børns læring. Rammen for at udarbejde den pædagogiske læreplan er dagtilbudsloven og dens overordnede formålsbestemmelse samt den tilhørende bekendtgørelse.

Dagtilbuddets pædagogiske læreplan skal fungere som et pædagogisk redskab, der via korte, relevante pædagogiske refleksioner og eksempler skal skabe en klar fælles retning for det pædagogiske arbejde, der foregår i dagtilbuddet. Herunder sikre, at den intendede pædagogik er til stede hele dagen og i alle aktiviteter, rutiner med børnene mv.

Den styrkede pædagogiske læreplan

Det fælles pædagogiske grundlag
og de seks læreplanstemaer

Hvem er Børnehusene Ellebæk

Børnehusene Ellebæk er et fællesledet kommunalt dagtilbud i Holstebro Kommune. Dagtilbuddet består af tre børnehuse; Ellehøj børnehave og vuggestue, Wagnerhus og Måbjerghus.

Børnehusene Ellebæk er DUÅ-certificerede, hvor alt fast personale er uddannet (eller ved at blive det) i DUÅ. Det vil sige, at der arbejdes efter et evidensbaseret program "De Utrolige År", som har fokus på den positive adfærd og relationer. De pædagogiske ansatte tager udgangspunkt i det, jeres barn er god til og i den hensigtsmæssige adfærd, man gerne vil se og have mere af. Der arbejdes derfor med fokus på det positive samvær for at styrke barnets sociale, følelsesmæssige og sproglige udvikling. Det gøres bl.a. ved at vi guider, roser og viser vejen med udgangspunkt i, at dét vi giver opmærksomhed, får vi mere af.

Dagtilbuddets tre børnehuse er opbygget som følger:

- Ellehøj børnehave og vuggestue er et aldersintegreret børnehus normeret til 48 vuggestuebørn fordelt på 4 stuer og 67 børnehavebørn fordelt på 3 stuer.
- Wagnerhus er et aldersintegreret børnehus normeret til 36 vuggestuebørn fordelt på 3 stuer og 40 børnehavebørn fordelt på to stuer. Derudover er der en specialgruppe normeret til 7 børn.
- Måbjerghus er en børnehave normeret til 58 børn fordelt på 3 stuer. Derudover modtager børnehuset børn fra asylcentret. Disse placeres enten sammen med de øvrige børn eller i en gruppe for sig alt afhængig af hvor mange børn, der er indskrevet.

DEN PÆDAGOGISKE LÆREPLAN

Den pædagogiske læreplan udgør rammen og den fælles retning for vores pædagogiske arbejde med børnenes trivsel, læring, udvikling og dannelse. Læreplanen er et levende dokument, som kort beskriver vores pædagogiske overvejelser og refleksioner med eksempler, der er retningsgivende for det daglige pædagogiske arbejde.

Børnesyn, dannelse og børneperspektiv, børns leg, det brede læringssyn og børnefællesskaber

---

Hvordan kommer de fem centrale elementer fra det fælles pædagogiske grundlag til udtryk hos os og bliver omsat i vores hverdag sammen med børnene?

Børnesyn, dannelse og børneperspektiv

I Børnehusene Ellebæk forstår vi dannelse som individuel meningsfuld læring, hvor barnet som aktiv deltager opbygger værdier og viden i egen personlighed. Det betyder bl.a. at vi støtter børnene i at

forholde sig prøvende og nysgerrige til miljøet omkring sig og ved at give børnene erfaringer med at være en del af et meningsfuldt fællesskab. I tilrettelæggelsen af vores hverdag arbejder vi også med, at børnene oplever at medvirke til at have indflydelse på dagligdagens indhold af aktiviteter m.m. uanset baggrund, alder, køn og kultur.

Vi forsøger at skabe lige deltagelsesmuligheder for alle børn ved bl.a. at dele børnene i mindre grupper, og hjælper børn der har brug for støtte til at komme med initiativer og bruge deres demokratiske stemme. Hertil bruger vi bl.a. redskaber fra DUÅ. I praksis vil det bl.a. sige, at vi opmærksomme på det, børnene kommunikerer til os. Vi er nysgerrige på at forstå deres oplevelser og interesser.

Det er vigtigt, at vi er opmærksomme på at se alle barnets udtryk. De mindste børn har ikke noget sprog og her er det vigtigt, at vi er opmærksom på barnets nonverbale sprog for at få en fornemmelse af, hvad det enkelte barn viser glæde for og interesse i.

Når vi arbejder med dannelse, børnesyn- og børneperspektiver, er vi meget bevidste om vigtigheden af at se alle børn og gribe fat i de muligheder der er for at kunne følge det, børnene interesserer sig for. Det kan f.eks. være under måltidet eller til samling, hvor de voksne sørger for, at alle får lov til at fortælle, men også, at alle lærer at lytte til hinanden.

Vi arbejder løbende med at følge børnenes spor, oplevelser og interesser ved at inddrage deres perspektiver og tilpasse planlagte aktiviteter og opgaver. Gemme faglig dialog planlægger vi den pædagogiske praksis med udgangspunkt i børnenes nærmeste udviklingszone.

Vi arbejder med børnenes feedback i hverdagen. Det gøres ved løbende at have dialoger om, hvordan børnenes perspektiver inddrages. Eks. hvad de har sagt eller vist tegn på, hvad har forældrene sagt m.m. Her har vi en skærpet opmærksomhed på at indfange alle børns perspektiver.

Eksempler fra praksis:

Vi laver legestationer, hvor fokus eksempelvis kan være på sociale kompetencer (låne, dele, bytte, vente) Det kan bl.a. være LEGO på bordet, hvor den voksne guider, understøtter, inspirerer og følger børnenes spor.

Ved samling bruges eksempelvis en sangkuffert, hvor selv de mindste vuggestuebørn kan vælge en sang ud fra de ting, der er i kufferten = medbestemmelse.

I specialgruppen er der fokus på at tilrettelægge dagen ud fra de enkelte børns udfordringer. Vi bestræber os på at holde den samme genkendelige struktur hver dag.

Vi skal på gåtur og har planer om at besøge en legeplads. Allerede efter 25 meter får et barn øje på en myretue. Alle stopper op og optages af myrernes færden. Samtidig opdager vi andre krible-krable-dyr. Vi følger børnenes spor, og turen tager en ny drejning.

Børnenes skiftes til at være 'dagens hjælper' og får bl.a. lov til at tælle børnene og vælge en sang til samling.

'Dagens hjælper' hjælper med praktiske gøremål. F.eks. at dele klude ud til de andre børn, gå op med skrald, og putte vasketøj i maskinen.

Vi inviterer barnet til at være aktiv deltagende, hvilket er med til at skabe læring og dannelse for barnet.

Børns leg

Vores pædagogiske læringsmiljø giver børnene mulighed for at lege, da vi har fysiske rammer, der indbyder dertil. Vi prioriterer tid og rum til leg, da legen er grundlæggende for børnenes udvikling, trivsel og læring.

Vi arbejder kontinuerligt med at udvikle vores pædagogiske lege- og læringsmiljø såvel ude som inde. Det gøres bl.a. ved, at personalet drøfter emnet på både stue- og teammøder. Det har bevirket, at vi har skabt flere legestationer og lavet et mindre udvalg i legetøjet på de enkelte stationer, da vi har erfaret, at det giver bedre rammer for fordybelse i legen.

Børnene får mulighed for at bruge deres fantasi til at lege ved, at vi prioriterer tid og rum til leg i løbet af dagen. Når børnene leger, bruger vi vores faglighed til at observere, hvad de er optagede af, så vi kan følge deres spor, gribe deres ideer og hjælpe dem til at videreudvikle legen. Det gøres ved enten selv at være med i legen, eller ved at give børnene plads og lade dem føre deres egne ideer ud i livet. Det gøres også ved at arbejde med børnenes forskellige roller og positioner i legen ved eks. at inspirere og stimulere børnene til forskelligartede lege. Vi veksler mellem børneinitierede og vokseninitierede lege.

Vi er med til at skabe legefællesskaber, som styrker børnenes indbyrdes relationer, der igen er med til at styrke deres selvværd og danne deres identitet. Vi har samtidig blik for det enkelte barn såvel som gruppen, hvor der er fokus på alle børns mulighed for deltagelse og inklusion af barnet/børnene. Hvis vi f.eks. oplever at barn siger "nej tak" til at andre inkluderes i deres leg, vil vi afhængig af situationen, respekterer deres "nej" – blot det ikke er systematisk og et typisk mønster. Når vi oplever at et bestemt barn ofte afvises, har vi flere tiltag som vi kan iværksætte. Bl.a. hjælper vi børnene med at finde nogle legerelationer som passer til dem ligesom vi kan søge sparring med vores kollegaer og ressourcepædagog.

Med vores kendskab til børnene bruger vi vores faglighed, til at understøtte børns leg, og derved give dem de bedste forudsætninger for trivsel og udvikling. Det gøres eks. ved, at vi i hverdagen og på møder drøfter og reflekterer over vores observationer, hvilket fører til justeringer, tilpasninger og/eller ændringer i vores pædagogiske lege- og læringsmiljø. Det gøres også ved, at vi hen over året tilbyder forskelligartede temaer, for derved at tilgodese børnenes differentierede ressourcer, kompetencer og interesser.

Eksempler fra praksis:

En vokseninitieret leg kan ved os være, at børnene møder ind til en genkendelig hverdag, hvor vi har igangsat forskellige aktiviteter. Dette bruges som et trygt miljø, hvor barnet får mulighed for at selv igangsætte en leg.

I hverdagen er vi opmærksomme på, at leg ikke "bare" er leg. Den har mindst lige så stor betydning som planlagt aktiviteter. Der er dage, hvor leg fylder hele dagen.

I dagligdagen er vi løsningsorienterede, når vi oplever udfordringer i relationerne. Ex. Hvis en gruppe ikke synes, der kan være flere med i legen, så prøver vi at hjælpe med at finde rolle/plads, så legen kan udvides, hvis muligt. Kan legen ikke udvides, hjælper vi det "afviste" barn ind i et andet fællesskab.

Det brede læringssyn

Måden, vi organiserer vores pædagogiske læringsmiljø, er karakteriseret ved, at stuerne har en fast dagsrytme, der er kendt af både børn og voksne.

I løbet af dagen, veksles mellem forskelligartede læringsmiljøer bestående af såvel planlagte som spontane børne- og vokseninitierede aktiviteter. Stuerne arbejder kontinuerligt med at videreudvikle miljøerne i de daglige rutiner. Det vil bl.a. sige, at der er en løbende bevidsthed om, hvordan vi skaber rum for læring hele dagen. Eks. i garderoben, ved måltiderne, ved puslebordet, ved overgange, den frie leg, de planlagte aktiviteter, i samlinger m.v.

Vores læringsmiljøer er tilrettelagt med udgangspunkt i, at der er evidens for, at børnenes læring bedst understøttes i små grupper. Derfor prioriterer vi i løbet af dagen at dele børnene op i eks. spisegrupper, sproggrupper, legegrupper osv.

I vores pædagogiske praksis bruger vi også vores ude- og nærmiljø, idet brugen af disse miljøer er med til at forøge børnenes lærings- og udviklingsmuligheder.

Som et led i at undersøge og optimere, hvad børnene får ud af vores organisering, udarbejdes SMTTE-modeller og indsamles data på stuerne. Data forstås bredt og er både resultater af sprogvurderinger og dialogprofiler, børnenes udsagn (både verbalt og nonverbalt), produkter børnene har fremstillet, iagttagelser af de enkelte børn og/eller børnegrupper samt de pædagogiske medarbejderes refleksioner og evalueringer.

Vores læringsmiljøer ændrer sig alt efter, hvor børnene er alders- og udviklingsniveaumæssigt. Når det gøres, har vi bl.a. fokus på at børnene oplever et trygt og inkluderende miljø, så de tør eksperimentere og udfordre sig selv. Vi er samtidig opmærksomme på, hvad børnene interesserer sig for, og hvad de er optagede af. På den måde kan vi tilrettelægge aktiviteter, der både favner alle børn og deres interesser og samtidig skubber dem mod nærmeste udviklingszone. Bl.a. derfor arbejder vi kontinuerligt med at udvikle vores lege- og læringsmiljøer.

For at kunne arbejde kvalitativt med vores mål om at skabe et trygt og stimulerende pædagogisk lege- og læringsmiljø for alle børn, tilstræber vi at de fastansatte er/bliver efteruddannede i DUA. Derudover har vi i alle huse faglige fyrtårne, der er med til at videreudvikle og implementere vores fælles retning – en retning der tager sit udgangspunkt i Holstebro Kommunes strategi "Fælles retning Børn og Unge".

Eksempler fra praksis:

- Dele grupperne i mindre grupper både til måltider og i aktiviteter.
- Samling med planlagte aktiviteter/temaer.
- Eksempel på at favne drengs interesser:
  - En dreng i børnehaven er vild med lave papirflyvere. Da han er i gang med at tegne en tegning til en ny flyver, siger han, at han måske ikke kan have plads til flere flyvere derhjemme. Derfor vil han gerne lave noget andet, og det skal være i papir. Pædagogen griber hans interesse, og de taler om, hvad de kan lave. Det bliver til en papirbåd, som hele stuen pludselig vil være med til. Der bliver udviklet på båden, der skal snor på, så den kan trækkes på gulvet. Alle børn ender med at være med i legen.

Børnefællesskaber

Vi arbejder pædagogisk med at sikre, alle børn oplever sig som en del af et børnefællesskab ved, at vi i vores dagligdag bruger redskaber fra DUÅ. Vi inddrager hvert enkelt barn i børnefællesskaberne, hvor alle på skift får lov til at tage aktiv del i fællesskaberne. Vi anerkender, roser og beskriver barnets handlinger i børnefællesskaberne og giver respons på den ønskede adfærd. Vi justerer og tilpasser kravene til barnets udviklingszone samt understøtter dets handlinger i alt hvad det mestrer og lykkes med.

I hverdagen forsøger vi at skabe rammer, der giver alle børn mulighed for at være en del af et fællesskab. Har vi børn, der kan have svært ved at være en del af disse fællesskaber, prøver vi i af skabe situationer hvor børnene får mulighed for at komme i en privilegeret position, men samtidig på en måde, hvor der er mulighed for en "pædagogisk bagdør", som barnet kan benytte uden at lide nederlag.

På personale- og teammøder gives der, i så vid udstrækning som muligt, plads til overordnede refleksioner omkring, hvordan vi understøtter alle børns deltagelse i børnefællesskaber. Dette er også med til at sikre, at vi får talt om vigtigheden heraf og får forholdt os til eventuelle udfordringer i forhold til emnet.

Vi opfordrer forældrene, til at se alle børn og til, når barnet udviklingsmæssigt er klar dertil, at lave legeaftaler med flere end blot et enkelt andet barn. Når vi ser, børn bliver glade for at lege med et andet barn, fortæller vi forældrene det, så de har mulighed for at støtte op omkring en mulig ny relation for deres barn. Vi opfordrer ligeledes forældrene til at omtale alle børn positivt, således deres omtale ikke er med til at bevirke, at enkelte børn bliver sat uden for fællesskabet.

I hverdagen lykkes vi med at skabe et pædagogisk læringsmiljø, hvor alle børn får gode deltagelsesmuligheder, når der er struktur og kendte voksne til stede. Vi lykkes særligt med at skabe gode og velfungerende børnefællesskaber, når børnene deles i mindre grupper – grupper som tilpasses børnenes nærmeste udviklingszone samt sociale status. Når vi særligt lykkes i disse situationer, skyldes det at personalet kan være mere nærværende og fokuserede i deres pædagogiske arbejde.

Eksempler fra praksis:

Dagens hjælper i vuggestuen:

Hver dag hænger vi et billede op af dagens hjælper, når vi starter dagens samling. Børnene ser spændt til, hvem det bliver i dag. Dagens hjælper får lov at tælle for, inden der synges til samling.

Derefter er det dagens hjælper, der hjælper med at dele vaskeklude ud til sine venner, når de er færdige med at spise. Her opfordrer vi til, at de siger "værsgo Saga" når kluden afleveres.

Derudover kan det være forskelligt, hvad der gives af opgaver. Eksempler kan være at bære skrald ud, ordne vasketøj, tørre stole af, hente ting til stuen. Opgaverne kan tilpasses så alle kan være "Dagens Hjælper", store som små.

En dreng i børnehaven er i en udsat position og som konsekvens deraf, kommer han flere gange dagligt til at slå og skræmme de øvrige børn. Det betød, at personalet ofte måtte overbringe forældrene besked om de uheldige situationer. Det samtidig med, at flere af de øvrige børns forældre klagede over, at det gik ud over deres børn. Drengens forældre var naturligvis påvirkede af situationen, og personalet valgte derfor at tale med dem om, at en mulighed var at være åbne for de øvrige forældre og fortælle om deres søns udfordringer.

Forældrene syntes, det var en god idé, og de lavede et opslag på AULA hvor de fortalte de øvrige forældre, om deres barns udfordringer og diagnoser samtidig med, de beklagede, at det ind imellem gik ud over de andre børn. De skrev også, at både de og personalet samarbejdede om flere forskellige tiltag og strategier, så de sammen kunne både hjælpe og skærme drengen og derved også forsøge at undgå uheldige episoder, hvor drengens reaktionsmønstre gik ud over de øvrige børn.

Efter offentliggørelse af dette opslag, var der en langt større forståelse hos de øvrige forældre, hvilket bevirkede at både forældre og personale næsten ingen klager modtog, og at drengen kom til at trives bedre.

Pædagogisk læringsmiljø

Hvordan skaber vi hele dagen et pædagogisk læringsmiljø, der giver alle børn mulighed for at trives, lære, udvikle sig og dannes?

Vores pædagogiske læringsmiljø er kendetegnet af vores faglige, professionelle og positive tilgang til at skabe de bedste betingelser for børnenes trivsel, dannelse, udvikling og læring. Kulturen er præget af at være løsningsorienteret, handlende og velovervejet, og vores erfaringsgrundlag fortæller os, at såvel småændringer som nye tilgange, kan have stor indvirkning på den ønskede målsætning.

Vores pædagogiske overvejelser ift. læringsmiljø, hviler på den akkumulerede faglighed i vores fælles praksis. Barnets basale behov skal være dækket, for at sikre de bedste udviklingsmuligheder, og barnet skal føle sig trygt og have tillidsfulde relationer barn/barn og barn/voksen imellem. For at barnet skal kunne lære, skal det også stimuleres tilpas inden for dets nærmeste udviklingszone. Barnets interesser er en god grobund for at lære nyt og derfor inddrager vi børneperspektivet i vores daglige pædagogiske praksis.

En af vores kerneopgaver er at skabe plads til det enkelte barn i børnefællesskabet. Barnet skal føle, at de voksne har øje for det, er interesseret i det og at der er fokus på, hvad barnet gerne vil. Et positivt miljø, som barnet føler sig som en del af, gør at det trives bedre. Det fungerer f.eks. godt, at vi har de samme faste rammer og rutiner hver dag, det gør at børnene føler trykthed i det genkendelige.

Struktur og tydelighed medvirker ligeledes til måden, hvorpå vi skaber det pædagogiske læringsmiljø. Dagens praktiske rutiner bliver italesat, og vores forventninger til barnet er tydelige og italesatte. Alle børn har brug for guidning, vejledning og påmindelser til at navigere igennem dagligdagen. Vi italesætter, hvad vi ønsker af barnet samt vigtigheden i hvorfor, for derved at skabe en forståelse og en helhed for alle børn.

Vi skaber legemiljøer via de fysiske rammer. Legetøjet er tilgængeligt og fantasien og børneperspektivet kan på den måde være med til at udvikle legen. Vi igangsætter også lege, hvor vi som personale deltager og kommer med idéer og forslag til den videre leg.

Vi opdeler skiftevis børnene i små og store grupper. Grupperne giver god mulighed for nærvær, fordybelse og indsigt i det enkelte barns interesser. På den måde får vi som personale en styrket fornemmelse af, hvad barnet interesserer sig for. Vores pædagogiske overvejelser går derudover på, at læring fremmes gennem tæt interaktion mellem barn/barn og barn/voksen. Vores pædagogiske overvejelser ift. gruppedannelser handler derfor i høj grad om, hvordan vi kan tænke læring ind i alle dagens aktiviteter og rutiner.

Vores arbejde med DUÅ er en stor del af tankerne om det at skabe et godt læringsmiljø, hvilket ovenstående er tydelige tegn på. Vi arbejder derfor løbende på at implementere og fastholde DUÅ-pædagogikken, ved at alle fastansatte er DUÅ uddannet og nytilkomne bliver det hurtigst muligt.

Eksempler fra praksis:

Ved aflevering siger vi eks: "Godmorgen, Viktor". Vi nævner barnets navn for at det skal føle sig set. Ved samling gør vi det samme. Her benytter vi eks. Navnesang.

Vi forbereder børnene på det næste der skal ske ved eks. at sige: "Når vi er færdige med at spise, skal vi.....".

Vi indretter vores legemiljøer med "legestationer", hvor legetøjet er tilgængeligt og illustreret, så børnene ved oprydning kan se, hvor legetøjet skal hen, og således det er let at "kode", hvilke lege, der passer hvor.

I "fredstid" øver vi oprydning. Når det er svært bruger, vi eks. at børnene får et kryds, på en seddel, når

Samarbejde med forældre om børns læring

Hvordan samarbejder vi med forældrene om barnets og børnegruppens trivsel og læring?

Det er betydningsfuldt og tager tid at få skabt en god relation til forældrene. Ligesom børn er forskellige, er forældre det også. Det er vigtigt at få opbygget en tillidsfuld og tryk relation til forældrene, da vi ønsker, at forældrene skal være trygge ved at overlade deres barn i vores hænder. Når trygheden og tilliden er opbygget, bliver samarbejdet med forældrene vedr. deres børn mest optimalt. Bl.a. derfor afholdes altid et opstartsmøde, når et barn starter hos os. Mødet holdes med en medarbejder fra barnets stue. På mødet lærer vi noget om barnet ligesom forældrene lærer noget om os og Børnehusene Ellebæk.

Til dagligt kommunikerer og samarbejder vi med forældrene om børnenes trivsel, læring, udvikling og dannelse. Vi vægter imødekommenhed overfor både børn og forældre. Det gøres bl.a. ved at hilse på alle børn og forældre, da vi mener, det er med til at alle føler sig set og værdsat. Derudover prioriterer vi, i det omfang, det er muligt at afse tid til kort at tale med forældrene om, hvordan dagen er gået for barnet. Hvis forældrene har brug for en længere snak, aftaler vi et tidspunkt dertil.

Alle stuer lægger jævnligt fotos samt korte opslag på AULA. Her beskrives bl.a. den læring, som børnene tilbydes og hvilke pædagogiske refleksioner der ligger bag. Ved alle stuer udstilles der også produkter som børnene har lavet. Alt sammen gøres for at vise forældrene hvad vi pt. er optagede af, og for at give forældrene mulighed for at tale med børnene om deres hverdag. Vi inviterer også forældrene til et samarbejde omkring børnenes læring ved f.eks. at lære dem at klippe, cykle, øve selvhjulpenhed m.m.

I det daglige arbejder vi med at møde forældrene forskelligt samt at tilpasse samarbejdet ud fra både deres og vores behov. Når vi holder forældresamtaler, tager vi bl.a. udgangspunkt i redskabet "dialogprofil", som giver anledning til at tale om barnets trivsel, læring, udvikling og dannelse. Ligeledes gøres det ved at planlægge samtaler, når enten forældre eller personale finder behov derfor. Ved alle forældresamtaler prioriterer vi både at lytte til og inddrage forældrene men også at give dem relevant vejledning og sparring i forhold til den fortsatte positive udvikling af deres barn.

Hvis vi har børn eller en børnegruppe, hvor personalet er bekymrede for trivsel, læring, udvikling eller dannelse, tilkaldes eks. vores tilknyttede ressourcepædagog til sparring. Det gøres altid i samråd med forældrene. Hvis bekymringen fortsætter, kan der indkaldes til Ressourcecentermøde, hvor fagpersonale fra forvaltningen (psykolog, socialrådgiver, sundhedsplejerske og/eller tale-hørekonsulent) kan give sparring til personalet i forhold til en fremtidig indsats.

Børn i udsatte positioner

Hvordan skaber vi et pædagogisk læringsmiljø, der tager højde for og involverer børn i udsatte positioner, så børnenes trivsel, læring, udvikling og dannelse fremmes?

For at sikre alle børns læring, dannelse, trivsel, udvikling samt deltagelse i fællesskabet bruger vi i vores dagligdag redskaber fra DUÅ. På vores foranledning giver vores tilknyttede ressourcepædagog personalet på de enkelte stuer sparring med redskaber DUÅ men også fra Holstebro Kommunes strategi "Fælles retning", der har den vision at alle børn og unge skal have et godt liv nu og i fremtiden. Derudover søger vi også faglig sparring gennem vores tværfaglige team.

Alle børn er noget i kraft af at være til, og hvert enkelt barns bidrag til fællesskabet er værdifuldt. Barnet i en udsat position, har vi et særligt øje for, i forhold til at være en del af børnefællesskaberne. Vi er bevidste om at møde barnet med en grundlæggende positiv, tryk, nærværende og tillidsfuld relation.

Vi arbejder ud fra den pædagogiske tilgang DUÅ og særligt i vores specialgruppe ud fra en neuro-pædagogisk tilgang. Derfor tager vi udgangspunkt i det enkelte barns nærmeste udviklingszone, så barnet kan være med i børnefællesskaberne på dets præmisser. Vi laver bl.a. små grupper, hvor vi som fagpersoner tager hensyn til, at det enkelte barn kan mestre at være en del af fællesskabet. Derudover er vi bevidste om, at små justeringer i dagligdagen kan have stor betydning for især, det udsatte barn.

Det er vigtigt, at alle børn har en følelse af at være en del af et fællesskab. Opfattelsen af at være en del af fællesskabet er forskelligt fra barn til barn. Dvs. at et barn kan være perifært deltagende eller lege parallelleg og stadig have følelsen af at være en del af fællesskabet.

Nærhed, tryghed og voksenguidning er afgørende for, at børnefællesskaberne udvikler sig. Vi har et særligt fokus på at bruge beskrivende- og anerkendende kommentarer i guidningen. Beskrivende kommentarer medvirker bl.a. til at sætte fokus på, hvad vi ser og til at skabe en fælles opmærksomhed på børnenes bidrag. F.eks. guider vi barnet i at spørge, om det må være med i legen, og vi roser og anerkender barnet, når det viser en inkluderende adfærd over for andre børn, ved at italesætte, anerkende og synliggøre, at barnet forsøger at indgå i fællesskabet.

For at kunne indgå i et børnefællesskab, har barnet behov for redskaber til at kunne regulere sine følelser, bl.a. i forhold til situationer hvor misundelse og/eller uretfærdighed opstår. Vi guider barnet i følelsesregulering samt i at sætte ord på følelser i den givende situation.

Vi har på stuemøder løbende dialoger om, hvordan vi kan understøtte, at stuens børn i udsatte positioner kan trives og indgå i vores pædagogiske læringsmiljø.

På team- og personalemøder gives der, i så vid udstrækning som muligt, plads til overordnede refleksioner omkring, hvordan vi understøtter alle børns læring, udvikling og dannelse.

På Ressourcecentermøde har vi mulighed for at få tværfaglig rådgivning og få flere "øjne" på det enkelte barns udfordringer og derudfra tilpasse indsatsen. Denne rådgivning kan enten forgå anonymt eller efter samtykke med forældrene.

Eksempler fra praksis:

En pædagog sidder på et legetæppe sammen med to børn, der er dybt optagede af at bygge og lege med togbane.

Børnene samarbejder om at samle skinnerne, mens pædagogen roligt og nærværende guider dem i processen om at få dem samlet til en togbane.

Hun hjælper børnene med små justeringer på banen og foreslår idéer, der kan udvide legen, men giver samtidig plads til, at børnene selv finder løsninger.

Pædagogen skaber trygge rammer for legen, hvor det giver børnene lyst og mod til at fortsætte. Samtidig arbejder hun med udvikling af børnenes sprog, da hun stiller spørgsmål som f.eks. "Hvordan kan vi få toget til at køre hurtigere".

Pædagogen er opmærksom på at støtte børnene følelsesmæssigt, hvis der opstår uenigheder og hjælper dem med at finde fælles løsninger, så legen kan fortsætte.

Pædagogens nærvær er med til at sikre, at børnene udvikler et positivt samspil og en tættere relation gennem legen.

Børnene lærer i eksemplet at samarbejde og tage hensyn til hinanden, ved at der er gode rammer for legen og ved at pædagogen er observerende, samt at de har et fælles tredje.

Sammenhæng til børnehaveklassen

Hvordan tilrettelægger vi vores pædagogiske læringsmiljø for de ældste børn, så det skaber sammenhæng til børnehaveklassen? (Dette spørgsmål gælder kun dagtilbud med børn i den relevante aldersgruppe)

I Børnehusene Ellebæk arbejder vi systematisk med at skabe trygge og sammenhængende overgange. Dette arbejder starter allerede fra hjem til dagtilbud, fra dagpleje til daginstitution, fra vuggestue til børnehave og sidst fra børnehave til skole.

For at vi som professionelle kan understøtte vellykkede overgange, arbejder vi med at sikre, at vi har gode lege- og læringsmiljøer, der tager højde for børnenes nærmeste udviklingszone og som understøtter børnenes motivation og lyst til at lære og udvikle sig.

For at støtte netop overgangen til skole bedst muligt, arbejder vi i særligt det sidste år inden skolestart ud fra overvejelser om hvilke kompetencer barnet skal have med sig i rygsækken for at kunne håndtere skolelivet bedst muligt.

Vi har hovedsageligt fokus på børnenes personlig og sociale kompetencer, herunder at kunne indgå i sociale relationer/børnefællesskaber. Vi arbejder også med børnenes selvudvikling, vedholdenhed, gåpåmod, nysgerrighed og selvværd, samt at kunne modtage og handle på en kollektiv besked. Disse færdigheder er lige så vigtige som f.eks. børnenes evne til at sidde stille og holde på en blyant.

Vi præsenterer også børnene for simple skolerelaterede opgaver som bl.a. indeholder begreber, tal og bogstaver.

I overgangen fra børnehave til skole, sørger vi for at børnene ved hvem, der skal gå på deres skole. Vi opfordrer samtidig forældrene til at lave legeaftaler med de børn, som barnet kommer til at gå i skole med. Endvidere bestræber vi os også på, samlet at besøge de forskellige skoler.

Vores samarbejde med forældrene om overgangen fra børnehave til skole, foregår gennem den daglige dialog, forældresamtaler og forældremøder. Vi tilbyder en forældresamtale, hvor skoleparathed er på dagsordenen. Samtalen tager udgangspunkt i sprogvurdering og dialogprofil i "Hjernen og Hjertet".

Generelt er vi meget opmærksomme på, at trykke overgange er vigtige for børnenes trivsel, læring, udvikling og dannelse.

Vores samarbejde med skolerne består i, at vi laver overgangsbeskrivelser på børnene, så skolen har mulighed for at få en viden om barnet. Ved børn med særlige behov og som derved er i en udsat position deltager vi i skolekonferencer, således barnet kan få det mest optimale skoletilbud.

Eksempel fra praksis:

De voksne har inviteret børnene til børnemøde, hvor dagsordenen var venskaber, og det at være en god ven. Børnene bød ind med deres bud på, hvordan man er en god ven, hvilket der kom mange gode snakke ud af. Børnemødet sluttede af med, at børnene skulle tegne et eksempel på at være en god ven. Tegningerne kom efterfølgende op at hænge og indbød til yderligere dialog.

Inddragelse af lokalsamfundet (og evt. forældrebestyrelsen)

Hvordan inddrager vi lokalsamfundet i arbejdet med at skabe pædagogiske læringsmiljøer for børn samt evt. hvordan forældrebestyrelsen inddrages i arbejdet med læreplanen?

Lokalområdet inddrages i arbejdet med den pædagogiske læreplan ved at vi eks. benytter de forskellige grundejerforeningers legepladser i området. Det giver børnene mulighed at øve at gå på områdets fortove og cykelstier. På legepladserne øver børnene sig i at vente på tur, når de forskellige legeredskaber skal prøves ligesom deres motoriske evner trænes.

Vi bruger også områdets to dagligvarebutikker til f.eks. at tage børnene med på indkøb til maddage og afholdelse af arrangementer i forbindelse med traditioner, højtider m.m. Her taler vi bl.a. med børnene om det der købes, hvordan der er produceret, og hvor det kommer fra.

I vores lokalmiljø er der små grønne områder og forskelligt terræn og beplantning (eks. Tvillingehøjene og Døeshøjene). Her får børnene mulighed for at udforske og lære om naturen samtidig med, de også kan lære om og erfare om naturen, hvordan man færdes i den samt om årets forskellige årstider.

Vi samarbejder med Ellebæk Kirke, hvor vi hvert år inviteres til julegudstjeneste. Nogle gange besøger vi kirken inden gudstjenesten.

Vi har også et samarbejde med musikskolen, hvor vi inddrager dem i forhold til musiske aktiviteter med børnene ligesom vi afholder musikmøder med personalet derfra.

På tværs af Børnehusene Ellebæk besøger vi også hinanden. Her leger vi bl.a. på hinandens legepladser. På den måde møder børn og personale fra de forskellige huse hinanden, og børnene møder nogle af dem, som de senere kommer til at gå i skole med.

Forældrebestyrelsen inddrages pt. i arbejdet med den pædagogiske læreplan ved at den drøftes og evalueres på et bestyrelsesmøde hvert andet år. Det er et fokuspunkt, om inddragelsen kan gøres mere kontinuerligt via udarbejdelse af en årsplan for bestyrelsesarbejdet.

Det fysiske, psykiske og æstetiske børnemiljø

Hvordan integrerer vi det fysiske, psykiske og æstetiske børnemiljø i det pædagogiske læringsmiljø?

I Børnehusene Ellebæk arbejder vi med at fremme vores pædagogiske læringsmiljø både i forhold til det fysiske, det psykiske og det æstetiske børnemiljø. For at fremme et godt læringsmiljø i forhold til børnemiljøerne arbejder vi bl.a. med at dele børnene i mindre grupper.

I forhold til det psykiske børnemiljø, deler vi børnene for at kunne tilgodese, at de udvikler læring i forhold til hinandens samspil, sprog og kommunikation både med hinanden og de voksne. Generelt baserer vi vores pædagogik på den anerkendende tilgang, og af konkrete værktøjer anvender vi bl.a. det vi har lært i DUÅ.

I forhold til det psykiske børnemiljø skal vi være rollemodeller over for børnene, da de spejler sig i det, vi gør. Det er vigtigt, at vi griner og har det rart sammen, men også at vi lærer sammen. Dette gælder for barn til voksen men også voksen til voksen. Det er vigtigt at børnene på stuen oplever at have værdi i alle hverdagens forhold. Børnene skal opleve, at de bliver set, hørt og forstået – at de har en stemme i det vi foretager os i dagligdagen, og vi skal være opmærksomme på at følge deres spor.

I forhold til det fysiske børnemiljø, er opdeling af børnene i mindre grupper væsentligt for at mindske støjniveauet i institutionen. Det kan både være i leg, i hverdagsrutiner og ved planlagte aktiviteter. Derved styrker vi også børnenes mulighed for læring, trivsel, udvikling og dannelse, idet støj kan have en negativ indvirkning derpå.

Derudover arbejder vi også med det fysiske børnemiljø ved at indrette forskelligartede legestationer på

stuerne. Dette giver børnene mulighed for at få medbestemmelse på, hvad, hvor og med hvem de gerne vil lege, hvilket igen er medvirkende til en rolig hverdag med tid og rum til fordybelse i de enkelte lege og/eller aktiviteter samt til at knytte gode venskaber.

Vi arbejder også med det fysiske børnemiljø på den måde, at vi lufter ud hver dag, aktivt benytter vores legepladser, har dage hvor de forskellige grupper kan benytte vores aktivitetssale, går ture i nærmiljøet m.m.

Hygiejne er et aspekt af det fysiske børnemiljø, som vi løbende har fokus på. Vi vasker hænder før og efter måltider, vi spritter puslepladserne efter hvert skift af et barn, borde og stole vaskes af efter spisning, vi opfordrer forældre til regelmæssigt at skifte børnenes sengetøj i vuggestuen, samt bruger engangsservietter når hænderne er blevet vasket og skal tørres. Generelt er god håndhygiejne hos børn, medarbejdere og forældre en medvirkende faktor til at mindske eventuelle smitterisici.

I forhold til det æstetiske børnemiljø, indretter vi vores institution, så arbejdet med små grupper bliver muligt. Det betyder, at vi forsøger at lave rum i rummene ved at dele med møbler, skærmvægge, reoler og lignende, og disse rum indrettes under hensyntagen til lysforhold, mulighed for udsmykninger med børnenes produkter (i børnehøjde) o.a. Denne indretning er ligeledes med til at mindske ganglinjer, og dette er igen befordrende for en mindskelse af støjniveauer.

I arbejdet med det æstetiske børnemiljø, gør vi naturligvis, hvad vi kan, for at vedligeholde vores institutioner, så de ser ordentlige ud. Vi har fokus på at indrette vores rum på en måde som giver børnene mulighed for forskellige udtryksformer og som giver dem lyst til at være der.

Imidlertid er det i et æstetisk børnemiljø langt vigtigere, at miljøet indbyder til, at børnene udtrykker sig på alle tænkelige måder, samt at de bliver inspireret til at arbejde med formdannelse og sanselige udtryk.

Dog er det et fremtidigt fokuspunkt, at børnene ikke bombarderes med sanseindtryk, og at det pædagogisk drøftes, hvad og hvor meget, der hænges på væggene.

For at vi i tilrettelæggelsen af vores pædagogiske læringsmiljøer, kan inddrage børnenes perspektiver i brugen af de forskellige børnemiljøer, bruger vi vores iagttagelser, vores efterfølgende refleksioner samt børnenes udsagn (i samlinger, ved daglig kommunikation osv.). Ligeledes benytter vi data fra Hjernen og Hjertet, og DPU som viser os, om børnene lærer, udvikles, trives og dannes i henhold til deres nærmeste udviklingszone.

Evaluerende pædagogisk praksis

I den styrkede læreplan er det centralt, at der skal være en evaluerende pædagogisk praksis. Det skal der, da der er gennem evaluering og dokumentation, der kan skabes ny viden, som kan bidrage til at udvikle kvaliteten af det pædagogiske læringsmiljø og skabe de bedste betingelser for børnenes trivsel, læring, udvikling og dannelse.

I Børnehusene Ellebæk er vi optaget af at evaluere og reflektere praksis med henblik på at skabe grundlag for nye handlinger, der kan være medvirkende til at kvalificere vores praksis.

Vi opsætter konkrete mål og delmål bl.a. i udarbejdelsen af vores udviklingsplaner/SMTTE-modeller. Ved at arbejde med disse, giver vi os selv mulighed for at være nysgerrigt undrende i forhold en eventuel problematik, et udviklingsområde, vores egen og vores kollegaers pædagogiske praksis osv. Disse evalueringer gør, at vi kan lave fælles strategier og indsatser, der hjælper os til at komme hen til de mål, vi har sat.

Vores styrker er, når vi undres og stiller spørgsmålene til hinanden. På stuemøder følger vi bl.a. op på vores udviklingsplaner/SMTTE-modeller og evaluerer disse - gerne i samarbejde med vores ressourcepædagog fra videnscenteret.

Det er vigtigt, at vi har modet og lysten til at forholde os undrende, for at have en naturlig kommunikation om evalueringen, og for at kunne arbejde videre med det observerede og få tilpasset det pædagogiske læringsmiljø. F.eks. er struktur på hverdagen et godt sted at stille sig undrende, for hvorfor gør vi som vi gør, og når vi gør noget på en anden måde, hvad betyder det så?

Ved kvalitetssamtalen i 2024, har vi i Børnehusene Ellebæk et udviklingspunkt "Børn i privilegerede positioner". I forhold til dette udviklingspunkt er netop struktur og dagligdag vigtige elementer, for at sikre, vores læringsmiljøer og pædagogiske tilgange er varierede, således alle børn profiterer af disse. I arbejdet hermed udarbejdes både udviklingsplaner og status-handleplaner. Disse justeres og evalueres løbende via Tom Tillers GLK-model – "Hvad har vi Gjort, Hvad har vi Lært, og hvad er "Klogt at gøre igen".

DE SEKS LÆREPLANSTEMAER

De seks læreplanstemaer, som omhandler børnenes kropslige, følelsesmæssige, sociale og kognitive læring er:

- Alsidig personlig udvikling
- Social udvikling
- Kommunikation og sprog
- Krop, sanser og bevægelse
- Natur, udeliv og science
- Kultur, æstetik og fællesskab

Alsidig personlig udvikling

Det pædagogiske læringsmål

Det pædagogiske arbejde med læreplanstemaet Alsidig personlig udvikling skal tage udgangspunkt i beskrivelsen af temaet og to pædagogiske mål, målrettet børn i aldersgruppen 0-5 år. De to pædagogiske mål er følgende:

- Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn udfolder, udforsker og erfarer sig og hinanden på både kendte og nye måder og får tillid til egen potentialer. Dette skal ske på tværs af blandt andet alder, køn samt social og kulturel baggrund.
- Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte samspil og tilknytning mellem børn og det pædagogiske personale og børn imellem. Det skal være præget af omsorg, tryghed og nysgerrighed, så alle børn udvikler engagement, livsduelighed, gåpåmod og kompetencer til deltagelse i fællesskaber. Dette gælder også i situationer, der kræver fordybelse, vedholdenhed og prioritering.

Hvordan understøtter vores pædagogiske læringsmiljø børnenes alsidige personlige udvikling?

Herunder, hvordan vores pædagogiske læringsmiljø:

- Understøtter de to pædagogiske mål for temaet Alsidig personlig udvikling.
- Tager udgangspunkt i det fælles pædagogisk grundlag.
- Ses i samspil med øvrige læreplanstemaer.

I Børnehusene Ellebæk arbejder vi, med udgangspunkt i ovenstående pædagogiske læringsmål, fokuseret med børnenes alsidige personlig udvikling.

Generelt gøres dette arbejde via struktureret planlægning, gennemførelse og evaluering i udarbejdelse af udviklingsplaner/SMTTE-modeller. I dette arbejde indtænkes bl.a.:

- Holstebro Kommunes "Fælles retning for børn og unge"
- Holstebro Kommunes vision "Alle børn skal have et godt liv nu og i fremtiden".
- Data fra Hjernen og Hjertet.
- Børnenes perspektiver.
- Børnenes nærmeste udviklingszone.
- Redskaber og pædagogiske tilgange fra DUÅ, hvor der bl.a. er fokus på det positive samvær for at styrke børnenes generelle udvikling. Vi guider, roser og viser vejen med udgangspunkt i, at dét vi giver positiv opmærksomhed, får vi mere af.
- Børn i udsatte positioner.
- Forældreinddragelse.

I vuggestuens hverdag kan dette arbejde eksempelvis ses ved, at vi:

- tilstræber at tage afsæt i det enkelte barns udviklingsniveau, nærmeste udviklingszone samt personlighed og støtter op derfra.
- afholder samlinger.
  - disse planlægges og afholdes med en struktur, således, at samlingerne giver mulighed for at børnene både samlet og enkeltvis får mulighed for eks. at indgå i et meningsfuldt fællesskab, at lære at mestre og regulere egen krop, at turde udtrykke følelser at lære at vente på tur, at turde være i centrum, at tie og lytte mens andre taler, at lære noget nyt og ukendt og derved opnår tillid til egne potentialer.
- afholder fælles fredagssamling:
  - for de ældste børn afholdes det i salen eller udenfor.
  - for de yngste børn sidder vi på gulvet og synger. Det gøres enten på stuen eller i vores teams.
- deler børnene i mindre grupper - både i leg og aktiviteter.
  - den mindre gruppestørrelse giver de enkelte børn større mulighed for at kunne udfolde sig, at kunne udforske og drage nye erfaringer, indgå i et meningsfuldt fællesskab og derved at få etableret et godt samspil med både børn og voksne.
  - eksempler på lege og aktiviteter kan være; besøg i børnehaven, vandreture, fredagssamlinger gruppedage (hvor børnene deles efter alder) enten på stuen eller i teams m.m.
- dagligt giver plads og tid til børns selvstændige leg, idet børnene herigennem får mulighed for at udvikle sig personligt.
  - de voksne iagttager legen og understøtter den ved enten at "gå foran", "ved siden af" eller "bagved".
  - de voksne lærer børnene at navigere i legen.
- har fællessamlinger og fælles projekter på tværs af stuer og afdelinger, bl.a. for at sikre at børnene mødes på tværs af alder, køn og udviklingsniveau.
- tilrettelægger lege og aktiviteter, der tager højde for, at børn i udsatte positioner også får mulighed for at deltage, at udfolde sig, samt at lære nyt. Ved behov inddrages vores ressourcepædagog samt andre tværfaglige samarbejdspartnere.
  - en vigtig pointe er, at alle børn kan være udsatte i kortere eller længere perioder. Det kan både være de udadreagerende børn, men også de stille og forsigtige børn.
- samarbejder og taler med forældrene om deres børns alsidige personlige udvikling bl.a. via daglig kommunikation, "almindelige" og/eller "behovs-samtaler".

I børnehavens hverdag kan dette arbejde eksempelvis ses ved, at vi:

- arbejder med børnenes nærmeste udviklingszone: Vi ser på, hvor det enkelte barn er, og støtter dem til at lære mere. Det gør vi i alle dagligdagens rutiner eks. i garderoben, i spisesituationer, i overgange, på toilettet m.m. Andre gange kan det være mere individuelt, hvor vi f.eks. støtter barnet i at lære at cykle.
- Afholder fælles aktiviteter, hvor vi arbejder sammen hele afdelingen om f.eks. et emne, som "æbleuge", "cykleuge", "motionsløb" mm.
- holder samling: Her er der mulighed for at indgå i et meningsfuldt fællesskab. Børnene lærer at vente på tur, at sige noget foran hinanden, at lytte og lære f.eks. om ugedage, måneder og årstider.
- har fokus på legen: Vi iagttager legen og understøtter den ved enten at "gå foran", "ved siden af", eller "bagved". De voksne lærer børnene at navigerer i legen.
- samarbejder med forældrene om deres børns alsidige personlige udvikling, ved bl.a. daglig kommunikation, almindelige og eller "behovs-samtaler".
- deler børnene i mindre grupper. Vi blander dem og har f.eks. aldersopdelte grupper, som vi kalder "rød", "gul" og "grøn" gruppe. Grøn gruppe er den ældste gruppe, hvor der afholdes et førskoleforløb. Her er der fokus på at blive klar til skolen, og vi har også et samarbejde med de to andre huse, hvor der er god mulighed for børnene, for at se eventuelle kommende skolekammerater.

Social udvikling**Det pædagogiske læringsmål**

Det pædagogiske arbejde med læreplanstemaet Social udvikling skal tage udgangspunkt i beskrivelsen af temaet og to pædagogiske mål, målrettet børn i aldersgruppen 0-5 år. De to pædagogiske mål er følgende:

- Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn trives og indgår i sociale fællesskaber, og at alle børn udvikler empati og relationer.
- De pædagogiske læringsmiljø skal understøtte fællesskaber, hvor forskellighed ses som en ressource, og som bidrager til demokratisk dannelse.

Hvordan understøtter vores pædagogiske læringsmiljø børnenes sociale udvikling? Herunder, hvordan vores pædagogiske læringsmiljø:

- Understøtter de to pædagogiske mål for temaet Social udvikling.
- Tager udgangspunkt i det fælles pædagogisk grundlag.
- Ses i samspil med øvrige læreplanstemaer.

I Børnehusene Ellebæk arbejder vi, med udgangspunkt i ovenstående pædagogiske læringsmål, fokuseret med børnenes sociale udvikling.

Generelt gøres dette arbejde via struktureret planlægning, gennemførelse og evaluering i udarbejdelse af udviklingsplaner/SMTTE-modeller. I dette arbejde indtænkes bl.a.:

- Holstebro Kommunes "Fælles retning for børn og unge"
- Holstebro Kommunes vision "Alle børn skal have et godt liv nu og i fremtiden".
- Data fra Hjernen og Hjertet.
- Børnenes perspektiver.
- Børnenes nærmeste udviklingszone.
- Redskaber og pædagogiske tilgange fra DUÅ, hvor der bl.a. er fokus på det positive samvær for at styrke børnenes generelle udvikling. Vi guider, roser og viser vejen med udgangspunkt i, at dét vi giver positiv opmærksomhed, får vi mere af.
- Børn i udsatte positioner.
- Forældreinddragelse.

I vuggestuens hverdag kan dette arbejde eksempelvis ses ved, at vi:

- er opmærksomme på, at gode relationer til det enkelte barn, børnene imellem, og til hele børnegruppen, er essentiel. Et vigtigt "redskab" hertil er dialogen med det enkelte barn eller med børn i små grupper, hvor relationerne kan styrkes. Dette bl.a. ved planlagte aktiviteter, måltider, i garderoben i skifte/puslesituationer m.v.
- vægter børnenes tryghed, som forudsætning for at børnene formår at indgå i sociale relationer. Dette har særlig stor fokus i forbindelse med opstart og overgange i institutionen.
- afholder samlinger:
  - disse afholdes af de pædagogisk ansatte således, at samlingerne giver mulighed for at børnene både samlet og enkeltvis får mulighed for eks. at turde udtrykke følelser, at lære at vente på tur, at turde være i centrum, at tie mens andre taler, at lære noget nyt og ukendt og derved skabe gensidige relationer og forståelse for både ligheder og forskelligheder.
- dagligt giver plads til leg, idet børnene herigennem får mulighed for at udvikle sociale kompetencer:
  - de voksne sætter rammer for legen. Eks. hjælper børnene med at finde ud af, hvor og med hvem de kan lege.
  - de voksne iagttager legen og understøtter den ved enten at "gå foran", "gå ved siden af" eller "gå bagved".
- dagligt sørger for, at der er mulighed for deltagelse i varierede aktiviteter og/eller dagligdagsrutiner, hvor det pædagogiske personale, for at understøtte den sociale udvikling, enten "går foran", "går ved siden af" eller "går bagved".
- planlægger forskellige aktiviteter hen over året, hvor børnene oplever at være en del af forskellige fællesskaber. Eks. fællesskabet i en lille gruppe, på stuen, i afdelingen, i årgangen eller i hele huset og/eller på tværs af vores børnehuse.
- hjælper, guider og støtter børn til samarbejde i legen, i konfliktsituationer m.m. Hertil bruger vi bl.a. redskaber fra DUÅ, hvor det er den anerkendende kommunikation, der er omdrejningspunktet".
- tilrettelægger aktiviteter og læringsstationer, som indbyder til børnenes indbyrdes samarbejde. Eks. små opgaver, regellege, skattejagt m.v.
- kontakter vores tilknyttede ressourcepædagog, når vi har enkelte børn/grupper af børn, der har udfordringer i forhold til det sociale samspil.
- samarbejder og taler med forældrene om deres barns sociale udvikling bl.a. via daglig kommunikation, "almindelige" og/eller "behovs-samtaler".

I børnehavens hverdag kan dette arbejde eksempelvis ses ved, at vi:

- afholder samlinger, hvor der er stor fokus på det sociale – at lytte til hinanden, give plads til hinanden, grine sammen, sige den samme "rim og remse" sammen o.m.a. Her har børnene god mulighed for at føle sig som en del af fællesskabet.
- støtter børnene i at udvikle venskaber, ved at støtte dem i eks. at spørge hinanden om de vil lege.

- laver legestationer, hvor børnene har mulighed for at vælge nogle aktiviteter til. Vi lader også børnene selv komme med ideer til lege, hvor der er mulighed for at udvikle fantasi og lege.
- taler med børnene, i forskellige legesituationer, om at dele, at vente på tur, at hjælpe hinanden, at være venner osv.
- sammen med den daglige "garderobesnak" og brug af AULA informerer og præsenterer forældrene for, hvad vi laver, og hvor børnene er i deres udvikling. Her er der god mulighed for forældrene for at følge med i deres barns hverdag i børnehaven.
- gør brug af forskellige redskaber, der hænger rundt om i børnehaven. Vi har f.eks. et løsningshjul, som vi bruger til at lære børnene at løse konflikter. Derudover er der et 8-tal, som børnene kan bruge, hvis de har brug for at trække vejret dybt.
- bruger vores ressourcepædagog, hvor vi f.eks. har fået hjælp til at afholde NUSSA-forløb med nogle børn der har brug for det.
- arbejder med børnenes nærmeste udviklingszone bl.a. ved at vi støtter børnene i forhold til, hvor de er i den sociale udvikling.
- arbejder på tværs af stuerne og husene i forskellige aktiviteter. Her er der gode muligheder for at få en ny ven, også på tværs af alder, køn og etnicitet.

Kommunikation og sprog

Det pædagogiske læringsmål

Det pædagogiske arbejde med læreplanstemaet Sprog skal tage udgangspunkt i beskrivelsen af temaet og to pædagogiske mål, målrettet børn i aldersgruppen 0-5 år. De to pædagogiske mål er følgende:

- Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn udvikler sprog, der bidrager til, at børnene kan forstå sig selv, hinanden og deres omverden.
- Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn opnår erfaringer med at kommunikere og sprogliggøre tanker, behov og ideer, som børnene kan anvende i sociale fællesskaber.

Hvordan understøtter vores pædagogiske læringsmiljø børnenes kommunikation og sprog? Herunder, hvordan vores pædagogiske læringsmiljø:

- Understøtter de to pædagogiske mål for temaet Kommunikation og sprog.
- Tager udgangspunkt i det fælles pædagogisk grundlag.
- Ses i samspil med øvrige læreplanstemaer.

I Børnehusene Ellebæk arbejder vi, med udgangspunkt i ovenstående pædagogiske læringsmål, fokuseret med kommunikation og sprog.

Generelt gøres dette arbejde via struktureret planlægning, gennemførelse og evaluering i udarbejdelse af udviklingsplaner/SMTTE-modeller. I dette arbejde indtænkes bl.a.:

- Holstebro Kommunes "Fælles retning for børn og unge"
- Holstebro Kommunes vision "Alle børn skal have et godt liv nu og i fremtiden".
- Data fra Hjernen og Hjertet.
- Børnenes perspektiver.
- Børnenes nærmeste udviklingszone.
- Redskaber og pædagogiske tilgange fra DUÅ, hvor der bl.a. er fokus på det positive samvær for at styrke børnenes generelle udvikling. Vi guider, roser og viser vejen med udgangspunkt i, at dét vi giver positiv opmærksomhed, får vi mere af.
- Børn i udsatte positioner.
- Forældreinddragelse.

I vuggestuens hverdage kan dette arbejde eksempelvis ses ved, at vi:

- i rutinesituationer er bevidste om at sætte ord på ting og begreber, på egne og børns handlinger (de som giver mening), samt benytter "turtagning" i samspillet med børnene. F.eks. ved måltider, i garderoben, på puslebordet, på gåtur og i leg med børn. Derudover har vi stor fokus på at udvide børnenes sprog og gøre dem bevidste om sprogets mange nuancer.
- afholder samling:
  - børnene styrkes i deres lydlige opmærksomhed ved at være med i aktiviteter som sange, sanglege, rim og remser og højtlesning. Samlingen kan også bruges til, at børnene kan øve sig i at udtrykke sig omkring følelser, tanker, behov og idéer over for kammeraterne. Samtidig øver den øvrige børnegruppe sig i at lytte og udvise opmærksomhed.
- deler børnene i mindre grupper:
  - dette for at tilgodese, at flere børn får mulighed for at komme til orde og dermed give bedre betingelser for, at børnenes sproglige udvikling understøttes og udvikles. Bl.a. via samtale, hvor vi har stor fokus på "turtagning", sang, fortælling, rim og remser, dialogisk læsning, spil m.m.
- har fokus på at skabe gode rammer for børns frie leg, hvor de selv har mulighed for at udvikle og eksperimentere med deres sproglige kompetencer.
- har fokus på at gøre skriftsproget synligt for børnene bl.a. ved at alfabetet hænger flere steder i institutionen, der er bøger tilgængelige for børnene, der er skrift koblet sammen med billeder som hænges op, barnet kan se sit navn på f.eks. deres plads m.m.
- er positive rollemodeller, og kommunikerer altid med en anerkendende tilgang med børnene og med afsæt i DUÅ. Vi forsøger i dagligdagen at have fokus på, at komme omkring alle sproglige områder i barnets udvikling.
- samarbejder og henter sparring hos den tale-høre-konsulent, der er tilknyttet vores institution.
- samarbejder med forældrene om deres børns sproglige udvikling bl.a. via daglig kommunikation, "almindelige" og/eller "behovs-samtaler".
- øver os i at observere, at give børnene tid og lytte til dem.
- bruger "baby-tegn", når de yngste skal starte med at give udtryk for deres behov. Eks. tørstig, mere, stor, vente og færdig-tegn.

I børnehavens hverdage kan dette arbejde eksempelvis ses ved, at vi:

- dagligt har fokus på at skabe gode muligheder for samtaler med børnene og børnene imellem, herunder turtagning, under måltiderne ved samling, i garderoben, i leg, på toilettet mm.
- i samlingen har fokus på ugedage, årstider, vejret, rim og remser, sange mm., hvor vi bruger billeder og fagter, som understøtter det, vi taler om.
- har fokus rutinesituationer, hvor genkendelighed hjælper børnene til at vide, hvad der skal ske og at kunne være deltagende.

- generelt bruger det visuelle til at understøtte børnenes sproglige udvikling. Det kan f.eks. være samtalebilleder på væggene, billeder af børnene, bogstaver, piktogrammer, fødselsdagsbilleder mm.
- bruger en anerkendende tilgang, med afsæt i DUÅ og beskrivende kommentarer, så børnene lærer de forskellige begreber, der bruges i dagligdagen. Vi er samtidigt meget opmærksomme på, hvordan vi taler med, til og om hinanden.
- er opmærksomme på at have et godt forældresamarbejde omkring barnets sprog og sproglige udvikling. Her gør vi brug af vores tale-hørekonsulent, hvis vi oplever behov derfor.

Krop, sanser og bevægelse

Det pædagogiske læringsmål

Det pædagogiske arbejde med læreplanstemaet Krop, sanser og bevægelse skal tage udgangspunkt i beskrivelsen af temaet og to pædagogiske mål, målrettet børn i aldersgruppen 0-5 år. De to pædagogiske mål er følgende:

- Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn udforsker og eksperimenterer med mange forskellige måder at bruge kroppen på.
- Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, alle børns krops- og bevægelsesglæde både i ro og i aktivitet, så børnene bliver fortrolige med deres krop, herunder kropslige fornemmelser, kroppens funktioner, sanser og forskellige former for bevægelse.

Hvordan understøtter vores pædagogiske læringsmiljø børnenes krop, sanser og bevægelse?

Herunder, hvordan vores pædagogiske læringsmiljø:

- Understøtter de to pædagogiske mål for temaet Krop, sanser og bevægelse.
- Tager udgangspunkt i det fælles pædagogiske grundlag.
- Ses i samspil med øvrige læreplanstemaer.

I Børnehusene Ellebæk arbejder vi, med udgangspunkt i ovenstående pædagogiske læringsmål, fokuseret med krop, sanser og bevægelse.

Generelt gøres dette arbejde via struktureret planlægning, gennemførelse og evaluering i udarbejdelse af udviklingsplaner/SMTTE-modeller. I dette arbejde indtænkes bl.a.:

- Holstebro Kommunes "Fælles retning for børn og unge"
- Holstebro Kommunes vision "Alle børn skal have et godt liv nu og i fremtiden".
- Data fra Hjernen og Hjertet.
- Børnenes perspektiver.
- Børnenes nærmeste udviklingszone.

- Redskaber og pædagogiske tilgange fra DUÅ, hvor der bl.a. er fokus på det positive samvær for at styrke børnenes generelle udvikling. Vi guider, roser og viser vejen med udgangspunkt i, at dét vi giver positiv opmærksomhed, får vi mere af.
- Børn i udsatte positioner.
- Forældreinddragelse.

I vuggestuens hverdag kan dette arbejde eksempelvis ses ved, at vi:

- har udendørs arealer, som bruges dagligt:
  - her arbejdes med både krop, bevægelse, sanser, gynger, rutsjebane, løbecykler, scootere, terræn, forskelligt underlag m.v.
- går ture, hvor børnenes motorik styrkes.
- synger sange med fagter, der styrker børnenes motorik.
- har sal/rum til bevægelse, som bruges dagligt af grupper af børn til aktiviteter, hvor der er fokus på bevægelse.
- bruger musik som pædagogisk redskab. F.eks. stille musik, motivation til bevægelse m.m.
- afholder en eller anden form for motorisk aktivitet i forbindelse med skolernes motionsdag.
- arbejder med ro og tale. Bl.a. i forbindelse med måltiderne.
- har fokus på, at børnene er aktive i hverdagens gøremål - påklædning, borddækning, sætte sig op på stolen, kravle op i barnevogn og på puslebord osv.
- giver børnene mulighed for sanseoplevelser. F.eks.. vinden i håret, smage på forskellige fødevarer, gå i sand med bare fødder osv.
- arbejder med massage og berøring.
- samarbejder og taler med forældrene om deres børns motoriske udvikling, bl.a. via billeder/dagbog på aula, daglig kommunikation, "almindelige" og /eller "behovs-samtaler".
- vi som voksne er positive og aktivt deltagende rollemodeller.

I børnehavens hverdag kan dette arbejde eksempelvis ses ved, at vi:

- dagligt bruger vores legeplads til udfoldelse hvor børnene får brugt deres krop, sanser og bevæger sig. Vi har hver mandag, mandagsrabalder, hvor der er planlagte aktiviteter med masser af mulighed for bevægelse til musik.
- arbejder i forskellige temaer om kroppen og dens funktioner, som f.eks. cykeluge, hvor børnene har cykler med i 14 dage. Her har vi cykelaktiviteter, hvor der cykles på legepladsen og udenfor børnehaven på ture. Der er børn, der lærer at cykle uden støttehjul, og vi afslutter ugerne med et cykelløb. Her oplever vi, at børnene får brugt deres kroppe på cyklerne og finder glæden ved at cykle.
- hvert år afholder en motionsuge op til uge 42. Ugen sluttet af med et motionsløb.
- afholder æbleuge, hvor der især sanses med at smage på æblerne, der skal skæres, skrælles og koges mos og laves marmelade.
- forsøger at følge børnenes spor. Hvis børnene løber, sætter vi en løbe-aktivitet i gang, eller hvis der er nogle der efterspørger dødbold, at vi sætter denne aktivitet i gang.
- er opmærksomme på børns forskelligheder i forhold til bevægelse, herunder på at de kommer i både høj og lav arousal ved at lave både stille og vilde aktiviteter.
- bruger stille musik under måltidet.
- er opmærksomme på at lave aktiviteter, hvor børnene har rig mulighed for at bruge alle deres sanser. Der klippes, males, leges med modellervoks.
- anvender AULA til at lægge billeder og beskrivelser op, af aktiviteter, så forældrene kan følge med i børnenes hverdag.
- taler med forældrene ved behov i forhold til barnets udvikling.

Natur udeliv og science

Det pædagogiske læringsmål

Det pædagogiske arbejde med læreplanstemaet Natur, udeliv og science skal tage udgangspunkt i beskrivelsen af temaet og to pædagogiske mål målrettet børn i aldersgruppen 0-5 år. De to pædagogiske mål er følgende:

- Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn får konkrete erfaringer med naturen, som udvikler deres nysgerrighed og lyst til at udforske naturen, som giver børnene mulighed for at opleve menneskets forbundethed med naturen, som giver børnene en begyndende forståelse for betydningen af en bæredygtig udvikling.
- Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn aktivt observerer og undersøger naturfænomener i deres omverden, så børnene får erfaringer med at genkende og udtrykke sig om årsag, virkning og sammenhæng, herunder en begyndende matematisk opmærksomhed.

Hvordan understøtter vores pædagogiske læringsmiljø børnenes natur, udeliv og science? Herunder, hvordan vores pædagogiske læringsmiljø:

- Understøtter de to pædagogiske mål for temaet Natur, udeliv og science.
- Tager udgangspunkt i det fælles pædagogisk grundlag.
- Ses i samspil med øvrige læreplanstemaer.

I Børnehusene Ellebæk arbejder vi, med udgangspunkt i ovenstående pædagogiske læringsmål, fokuseret med natur, udeliv og science.

Generelt gøres dette arbejde via struktureret planlægning, gennemførelse og evaluering i udarbejdelse af udviklingsplaner/SMTTE-modeller. I dette arbejde indtænkes bl.a.:

- Holstebro Kommunes "Fælles retning for børn og unge"
- Holstebro Kommunes vision "Alle børn skal have et godt liv nu og i fremtiden".
- Data fra Hjernen og Hjertet.
- Børnenes perspektiver.
- Børnenes nærmeste udviklingszone.
- Redskaber og pædagogiske tilgange fra DUÅ, hvor der bl.a. er fokus på det positive samvær for at styrke børnenes generelle udvikling. Vi guider, roser og viser vejen med udgangspunkt i, at dét vi giver positiv opmærksomhed, får vi mere af.
- Børn i udsatte positioner.
- Forældreinddragelse.

I vuggestuens hverdag kan dette arbejde eksempelvis ses ved, at vi:

- indtænker de fire årstider og naturens fire elementer - jord, luft, ild og vand, i vores pædagogiske planlægning.
- udarbejder projekter, hvor børnene aktivt involveres i både planlægning og udarbejdelse. Dette selvfølgelig ud fra deres udviklingsniveau.

- har spire- og/eller krible-krable-projekter samt insekthoteller.
- hvert forår deltager i Danmarks Naturfredningsforenings projekt omkring affaldsindsamling, "Naturens uge" og taler med børnene om det til samling m.v.
- er ude hver dag, uanset vejret.
- har små projekter i hverdagen, hvor der er fokus på de før-matematiske begreber. Bl.a. aktiviteter omhandlende former, farver, tal, forholdsord o.a. Ligeledes er det pædagogiske personale opmærksomme på at brug før-matematiske begreber i hverdagen.
- benytter naturen i lokalområdet.
- bruger naturen aktivt. F.eks. ved at bygge huler, finde pinde, grave huller, indsamle naturens materialer til kreative projekter m.m.
- samarbejder og taler med forældrene om deres børns viden og engagement omkring natur og miljø bl.a. vis daglig kommunikation og alment forældresamarbejde.

I børnehavens hverdag kan dette arbejde eksempelvis ses ved, at vi:

- uanset vejret er udenfor hver dag. Vi mærker vind, regn, sol, sne, kulde og varme. Vi lytter til naturens lyde, f.eks. fugle, blæsten mm.
- følger børnenes spor, når de f.eks. gerne vil finde insekter. Vi finder ud af, hvad de hedder, hvor de bor, og hvordan vi passer på dem.
- har højbede, hvor vi, sammen med børnene sår blomster og grøntsager. Vi taler om hvordan de forskellige planter skal passes, om bier, sommerfugle og insekter, som har gavn af de blomster, vi har. Grøntsagerne smager vi på, når de høstes. Vi har årligt "æbleuge", hvor vi høster æbler fra æbletræer.
- Hvert år er med i Naturfredningsforeningens affaldsindsamling. Her går vi en tur i nærområdet og samler skrald. Her taler vi med børnene om, hvor vigtigt det er for naturen, at der er ryddet op.
- går ture i nærområdet, hvor vi iagttager, hvordan naturen udvikler sig i de forskellige årstider. Vi samler naturmaterialer og laver forskellige kreative ting med dette. F.eks. har vi i foråret fokus på at spire og sætte blomster, om vinteren laver vi islygter - hvor vi også snakker om "science".
- taler om de fire årstider og synger sange der passer til årstiden. Vi taler om, hvilket tøj der passer til vejret og laver aktiviteter, der er årstidsbestemt.
- laver før-matematiske aktiviteter, som f.eks. at tælle dagligt, snakker om forholdsord. Vi snakker også om former, figurer, farver og tal.

Kultur, æstetik og fællesskab

Det pædagogiske læringsmål

Det pædagogiske arbejde med læreplanstemaet Kultur, æstetik og fællesskab skal tage udgangspunkt i beskrivelsen af temaet og to pædagogiske mål, målrettet børn i aldersgruppen 0-5 år. De to pædagogiske mål er følgende:

- Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn indgår i ligeværdige og forskellige former for fællesskaber, hvor de oplever egne og andre kulturelle baggrunde, normer, traditioner og værdier.
- Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn får mange forskellige kulturelle oplevelser, både som tilskuere og aktive deltagere, som stimulerer børnenes engagement, fantasi, kreativitet og nysgerrighed, og at børnene får erfaringer med at anvende forskellige materialer, redskaber og medier.

Hvordan understøtter vores pædagogiske læringsmiljø børnenes kultur, æstetik og fællesskab?**Herunder, hvordan vores pædagogiske læringsmiljø:**

- Understøtter de to pædagogiske mål for temaet Kultur, æstetik og fællesskab.
  - Tager udgangspunkt i det fælles pædagogisk grundlag.
  - Ses i samspil med øvrige læreplanstemaer.
-

I Børnehusene Ellebæk arbejder vi, med udgangspunkt i ovenstående pædagogiske læringsmål, fokuseret med kultur, æstetik og fællesskab.

Generelt gøres dette arbejde via struktureret planlægning, gennemførelse og evaluering i udarbejdelse af udviklingsplaner/SMTTE-modeller. I dette arbejde indtænkes bl.a.:

- Holstebro Kommunes "Fælles retning for børn og unge"
- Holstebro Kommunes vision "Alle børn skal have et godt liv nu og i fremtiden".
- Data fra Hjernen og Hjertet.
- Børnenes perspektiver.
- Børnenes nærmeste udviklingszone.
- Redskaber og pædagogiske tilgange fra DUÅ, hvor der bl.a. er fokus på det positive samvær for at styrke børnenes generelle udvikling. Vi guider, roser og viser vejen med udgangspunkt i, at dét vi giver positiv opmærksomhed, får vi mere af.
- Børn i udsatte positioner.
- Forældreinddragelse.

I vuggestuens hverdag kan dette arbejde eksempelvis ses ved, at vi:

- har tradition for at fejre børnenes fødselsdage:
  - i vuggestuen som regel på stuen.
  - i børnehaven enten på stuen eller hjemme hos barnet.
- har flere forældrearrangementer i løbet af året. F.eks. forældre Kaffe, bedsteforældredage m.m.
- lader børnene stifte bekendtskab med og lære om årets højtider, bl.a. jul, fastelavn, Sct. Hans o.a.
- lader børnene afprøve forskellige kulturelle udtryksmåder, herunder sang, musik, maling, modellering, klippe og klistre, skuespil og/eller teater. For at skabe en rød tråd i børnenes liv, involveres forældre heri, og vi tilbyder de største børn, at de kan få en hjælpesaks med hjem.
- arbejder med "måltids-kultur". Dette forstået som, at børnene hjælper med at dække bord, siger værsgo' inden vi begynder at spise, i fællesskab åbner madpakker eller spiser maden fra madordningen, når alle er klar, venter på hinanden, smager på maden.
- tilrettelægger tid og plads til rollelege, f.eks. "far, mor og børn", restaurantbesøg m.v.
  - disse lege tilgodeser bl.a. at børnene kan være en del af et demokratisk fællesskab, der sikrer deltagelsesmuligheder for alle børn, og hvor de kan opleve sig selv som en aktiv del af en beslutningsproces. Dette naturligvis ud fra deres erfarings- og udviklingsniveau.
  - deler børnene i mindre grupper, således der bliver bedre betingelser for at understøtte disse legeformer.
- på nogle stuer har billeder af børnene og/eller deres familier hængende på vægge, døre m.m.
- har fællessamlinger, hvor vi bl.a. synger, leger sanglege og hvor de voksne dramatiserer eventyr for børnene.

- har samlinger på stuen, hvor vi bl.a. taler om fællesskaber. F.eks. hvem der er til stede, hvem der har fri, emner der arbejdes med, aktuelle udfordringer i grupper osv.
- deltager i og planlægger forskellige kulturelle arrangementer, hvor børnene alt efter alder deltager.
- samarbejder og taler med forældrene om deres børns viden og engagement omkring kultur og æstetisk, bl.a. via daglig kommunikation og alment forældresamarbejde.

I børnehavens hverdag kan dette arbejde eksempelvis ses ved, at vi:

- er opmærksomme på, at skabe gode muligheder for at være kreativ ved at have sakse, limstifter, tape, karton, pailletter og farver fremme på hylderne i børnehøjde. Derudover laver vi aktiviteter ved hver højtid, hvor vi skaber forskellige kreative ting. Børnene får lov til at sætte sit eget præg og skaber deres eget æstetiske udtryk.
- I forbindelse med højtiderne, afholder forskellige aktiviteter, som f.eks. Luciaoptog, hvor forældrene inviteres til forældrekafe, danser om juletræ, og taler om jul, fastelavn, påske mm. Dette for at børnene får kendskab til og med de forskellige højtider.
- Vejrer børnenes fødselsdage i børnehaven, hvor børnene har noget med, de deler ud til stuen. Der bliver sunget for barnet, råbt hurra og givet en gave, som børnene har lavet i fællesskab.
- fortæller historier, enten fra bog eller ved fortælling, både som et eventyr, men også historier fra hverdagen.
- er opmærksomme på, at alle er en del af fællesskabet, ved at spørge ind til hinanden, se og lytte til hinanden. Vi har dagens hjælper, som hjælper med at dele mad ud og hjælper under samlingen. Vi har billeder af børnene flere steder, eks. i garderoben, på skuffen mm.
- Har fælles fredagssamling den sidste fredag i måneden, hvor vi alle samles i salen, synger sange, laver sanglege og har et fællesskab, hvor alle er med. Vi holder desuden mandagsrabalder hver mandag, hvor der er et fællesskab omkring sange, sanglege og musik.
- har fælles madordning, hvor børnene får et måltid, vi skaber i fællesskab. Her forsøger vi at skabe en måltidskultur, hvor vi øver børnene i at holde bordskik, smage på maden, vente på at der bliver sagt værsgo' m.m.